

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Забезпечення фінансової стабільності банківської системи України

Студентки 2 курсу бм групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Лавриненко Марії
Сергіївни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Сушко Наталія
Мар'янівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	14
2.1. Передумови забезпечення фінансової стійкості банківської системи України	14
2.2. Аналіз базових індикаторів фінансової стійкості банківського сектору України	25
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	34
3.1. Формування системи вимог до забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи	34
3.2. Методичні підходи стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Наразі перед вітчизняною економікою гостро стоїть проблема ефективного функціонування банківської системи. Фінансово-економічні кризові явища нашої держави загострили дану проблему ще більше. Відомо, що розвинута банківська система є основною умовою ефективного функціонування економіки. Тільки через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому. Проблеми банківського сектору гальмують розвиток підприємництва, сприяють занепаду виробництва, а згодом – призводять до економічного спаду в усіх сферах економіки. Тому виникає нагальна потреба дослідження стабільності банківського сектору, а також виділення рекомендацій щодо підвищення рівня стабільності банківської системи для забезпечення постійного економічного зростання

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день економіка України перебуває в активній фазі власного розвитку, важливим елементом цілісної вітчизняної економічної системи являється банківський сектор. Саме належне функціонування банківського сектору являється гарантією сталої стабільності вітчизняної валюти, успішного розвитку бізнесу, належного рівня соціальних гарантій та чинного місця нашої держави у світовій спільноті. У свою чергу належне функціонування банківського сектору передбачає формування та дотримання належного рівня фінансової стабільності банківської системи.

Забезпечення фінансової стабільності банківської системи України є предметом багатьох наукових дискусій в світовому науково-економічному полі, адже велика кількість пережитих банківсько-фінансових криз свідчить про зростання існуючих та появу нових видів ризику, що, у свою чергу, спричиняє актуальність обговорення причин кризових явищ та способів їх нейтралізації у будь-якій фазі. Так, питанням забезпечення фінансової стабільності банківської системи присвячено праці наступних вчених:

О.Дзюблюк, О. Барановський, О. Вовчак, Ж. Довгань, М. Миронов, Н. Погореленко, М. Савлук, Д. Усков, О. Головка, К. ЖулінськоїЮ В. Міщенко та інших. Разом з тим, і досі недостатньо вивченими залишаються питання передумов забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Подальшого розвитку потребують підходи до комплексної оцінки фінансової стійкості банківської системи.

Актуальність та недостатнє обґрунтування вище зазначених запитань й обумовили обрання теми дослідження.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення фінансової стійкості банківської системи України.

Предмет дослідження є теоретико-методичні засади оцінки фінансової стійкості банківської системи України.

Мета дослідження - теоретико-методологічне обґрунтування сутності фінансової стійкості банківської системи, а також розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення оптимального рівня фінансової стійкості вітчизняної банківської системи.

Досягненню поставленої мети передувало виконання наступного ряду **завдань**:

- вивчення теоретичних аспектів забезпечення фінансової стійкості банківської системи;
- з'ясування передумов забезпечення фінансової стійкості банківської системи України;
- аналіз базових індикаторів фінансової стійкості банківського сектору;
- формування системи вимог до забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи;
- оцінка методичних підходів відносно комплексної оцінки фінансової стійкості банківської системи.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні існуючих наукових розробок, формуванні власної думки, розробки рекомендацій щодо модернізації методичних підходів оцінки фінансової стійкості банківської системи.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: «Фінансова стабільність банківської системи, категоріальний апарат» // Зб. наук. ст. студ. «Управління діяльністю фінансових установ: зміни стереотипів» за спеціальністю «Банківська справа», зб. наук. ст. студ. Заоч. форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – Київ.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2019. – Ч. 1. – 307 с. (С.133-136).

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані Національним банком України для покращення оцінки фінансової стійкості банківської системи України.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 56 сторінок. В роботі представлено 6 таблиць, 18 рисунків, 2 додатка та використано 44 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Поняття фінансової стабільності з'явилося з початку 1990-х років і, на відміну від понять грошово-кредитної і макроекономічної стабільності, перебуває ще на початковій стадії розробки[5]. Не зважаючи на численні трактування даного поняття, досі пір не існує загальноприйнятої моделі або аналітичного механізму для її оцінки чи виміру. Необхідність визначення та розкриття сутності фінансової стабільності зумовлена низкою обставин.

По-перше, кожне поняття розглядається в контексті певної проблеми, без якої воно не має змісту. У зв'язку з цим поняття «фінансова стабільність» бере свій початок в практичних проблемах, пов'язаних з виникненням і подоланням фінансових криз, з якими уряди і центральні банки практично усіх країн зіштовхувалися в різні історичні періоди. Найбільш активно дане поняття стало розвиватися, як було уже зазначено, у 90 – х роках ХХ століття. В цей час лібералізація руху капіталу, бурхливий розвиток ринку фінансових послуг для іноземного капіталу та інші процеси економічної глобалізації, які спостерігалися у багатьох країнах, наглядно продемонстрували небезпеку фінансових дисбалансів і можливість швидкого розвитку фінансових криз. На цьому фоні й посилилася актуальність проблеми забезпечення фінансової стабільності в цілому, стабільності фінансових відносин усіх секторів економіки, а також зниження ймовірності системної фінансової дестабілізації [5, с. 29].

По-друге, більшість понять є складними, містять у собі різні компоненти і можуть розглядатися у різних аспектах. Поняття фінансової стабільності є складним є тому, що воно охоплює всі сектори національної економіки та фінансової системи. Адже зміна фінансового стану будь-якого зі секторів реальної економіки чи компонентів фінансової системи спричиняє вплив на

фінансову стабільність економіки загалом.

Широка сфера охоплення поняттям «фінансова стабільність» і неоднорідність охоплених елементів підвищують складність кількісної оцінки рівня фінансової стабільності. Крім того, це поняття відображає системний характер сучасних економічних процесів: взаємозв'язок фінансового сектора і реальної економіки, фінансів національної економіки з фінансами економік інших країн, а також фінансові зв'язки між окремими секторами реальної економіки.

Сучасна західна література розглядає фінансову стабільність через призму економічного виміру як сталу пропозицію фінансово-економічних послуг.

Так, вченими, що займають науковими розробками в області стабільності банківської системи Англії під досліджуванним поняттям розуміється стабільна фінансова система, котра здатна в повній мірі виконувати покладені на неї функції в напрямку повноцінного надання фінансових послуг (кредити, платежі, страхування ризиків) [1, с. 58].

Основу стабільності банківської системи на думку англійських вчених становить дотримання тісного взаємозв'язку між фінансово-економічною, макроекономічною та монетарною стабільністю в державі. Тут мається на увазі, що порушення в будь-якій із трьох зазначених складових неодмінно призведе до погіршення інших, що в свою чергу породить велику кількість ризиків та призведе в кінцевому результаті до зниження фінансової активності. Основну відповідальність за дотримання повноцінного рівня стабільності в банківському секторі Англії покладено на: Казначейство, Управління фінансовими послугами та Англійський Банк [1, с. 58].

Натомість у Польщі стабільність банківської системи повністю ототожнена із стабільністю загальної державної фінансової системи. Тому, під стабільністю банківської системи у Польщі розуміється повноцінне та безперервне виконання покладених на неї функції у будь-яких умовах (навіть кризових). Відповідальність за належне дотримання стабільності банківської

системи покладено на комунікаційну політику Національного Банку Польщі, а контроль здійснюється через постійне та правдиве висвітлення інформації про стабільність через звітну документацію [27].

У Чехії стабільність банківської системи визначаються належні умови їх функціонування (без вад чи небажаних впливів) у поточному та майбутньому часовому проміжку. Чеський Національний Банк регламентує актуальність підтримки стабільності банківської системи як безпосередньої частини цінової політики держави.

Меморандумом з питань стабільності банківського сектору Республіки Казахстан досліджуване поняття трактується як належна організація фінансово-економічних процесів без будь-яких системних порушень, котрі могли б призвести до кризових явищ функціонування фінансових інститутів та погіршення ділової активності реального економічного сектору держави. Основою належної підтримки стабільності банківської системи в зазначеному документів визначено необхідність виважено методологічно обґрунтованого підбору інструментів державного регулювання реальних та ймовірних ризиків.

Із вище зазначеного, цілком очевидним є той факт, що розвинуті країни в абсолютно повній мірі розуміють сутність та значення поняття «стабільність банківської системи». Варіативність трактування даного поняття аргументовано індивідуальними особливостями фінансово-економічного розвитку кожної окремо взятої країни.

Варто підкреслити, що чітке розуміння сутності поняття «стабільність банківської системи» безпосередньо та прямопропорційно впливає на стан державного регулювання вданому секторі та повноцінність побудови належного механізму.

Російські та українські науковці досить часто ототожнюють стабільність банківської системи із «фінансовою безпекою» [7].

Так, Козлов С. зазначає, що під фінансовою безпекою держави варто розуміти стабільний стан банківської системи, котрий має бути спрямованим

на економічний розвиток [10].

Інша група науковців асоціює трактування поняття фінансова стабільність банківської системи з її фінансовою стійкістю:

- Азаренкова Г.М., Барановський О.І. та Довгань Ж.М. дані вчені досить детальним чином характеризують сутність фінансової стійкості та фінансовою стабільності. При цьому зазначені вчені вказують на ідентичність та взаємодоповненість досліджуваних понять [1];

- Інша група вчених теж взаємопов'язує фінансову стійкість та фінансову стабільність банківської системи, при цьому розглядаючи дані показники з точки зору аналітичних показників сформованих на основі статистичних даних та фінансово-економічного аналізу[8].

Дзюблук О.В. та Михайлюк Р.В. на противагу попередньому досліднику зазначають, що банківській системі притаманні різні види фінансової стійкості: організаційно-функціональна, ділова, операційна, кадрова[8]. А під фінансовою стабільністю банківської системи визначають здатність зберігати певні властивості, не змінюючи власне функціональне призначення та не зважаючи на вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, різного роду ризиків [8].

В сучасній літературі дослідженню відмежування фінансової стійкості та фінансової стабільності банківської системи присвячено ряд праць, котрі чітко розмежовують дані поняття [26]:

- Белик Л.П. зазначає, що фінансова стійкість банку оптимально взаємопов'язана із групою показників, що характеризують прибутковість [4];

- Кочетов В.М. наголошує на тому, що фінансова стійкість банківської системи це її спроможність в повній мірі формувати та максимально ефективно використовувати фінансові ресурси банку зважаючи при цьому на рівень можливих ризиків та різного роду факторів [17];

- Завадська Д.В. розглядає фінансову стійкість банківської системи з точки зору характеристики фінансового стану банківських установ за умов сучасності [10].

Гирба О.О. під фінансовою стабільністю банківської системи розуміє властивість фінансової системи збалансовано функціонувати під дією негативних внутрішніх та зовнішніх факторів, а також можливість вчасно нейтралізувати шокову ситуацію з ціллю усунення ймовірної небезпеки та розповсюдження кризових явищ [4].

На нашу думку, термін «фінансова стабільність банківської системи» варто розглядати як комплексне, таке, що враховує і рівень прибутковості, і рівень фінансової стійкості, і ділової активності.

Розглядаючи фінансову стабільність, потрібно враховувати притаманні їй ознаки, тобто особливості її функціонування як в статичних умовах, так і під впливом зовнішніх шоків. На рисунку 1 виділено сукупність ознак стабільної банківської системи. При виявленні таких ознак варто враховувати як кількісні (дотримання нормативних значень діяльності, вимог мінімізації ризиків та ін.), так і якісні характеристики функціонування банківської системи (рівень довіри, наявність стратегічних планів чи комплексів заходів щодо врегулювання діяльності та ін.).



Рис. 1.1. Ознаки фінансової стабільності банківської системи*

*Розроблено автором за джерелом: [22]

Вагомим етапом у дослідженні стабільності банківської системи є визначення основних елементів її забезпечення. Елементи забезпечення – це сукупність чинників, засобів та заходів, що направлені на забезпечення стабільності банківської системи загалом. На наш погляд, варто виокремити основні елементи забезпечення стабільності банківської системи (рис. 1.2).

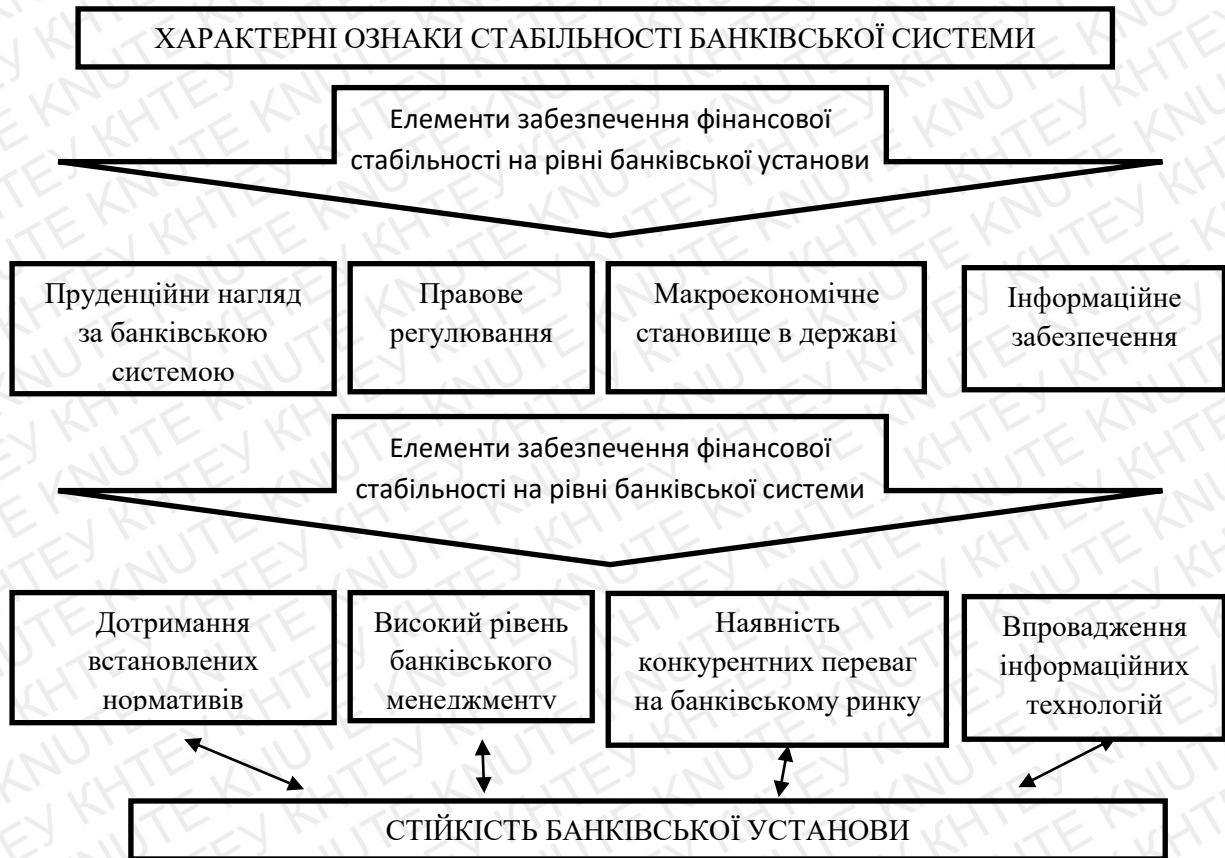


Рис. 1.2. Основні елементи забезпечення фінансової стабільності банківської системи*

*Розроблено автором за джерелом: [38]

Одним із найбільш вагомих елементів забезпечення стабільності банківської системи виступає пруденційний нагляд за банківською системою, що спрямований на забезпечення дотримання банками законодавства України і встановлених нормативів з метою уникнення кризових проявів в діяльності банківських установ. Не менш вагомим елементом є правове регулювання та інформаційне банківської діяльності. Вважаємо, що розроблення нормативно-правових актів НБУ, формування системи стимулів

і санкцій за порушення вимог законодавства, забезпечення захисту інтересів вкладників та кредиторів банку, а також формування системи захисту інформації покликані забезпечувати стабільність, запобігати відпливу депозитів, сприяти зміцненню довіри громадян до банківської системи. Макроекономічне становище держави, без сумніву, має опосередкований, однак надзвичайно вагомий вплив на дотримання стабільності роботи банківських установ. Сюди відносимо стан платіжного балансу держави, інвестиційний клімат, стан реального сектору економіки, рівень тіньової економіки. Важливим елементом є здатність до власного розвитку та до реалізації свого потенціалу в діловому співробітництві на міжнародному ринку. Даний елемент залежить від позитивного макроекономічного середовища в державі; від наявності конкурентних переваг на ринку банківських послуг. Він характеризується впровадженням інформаційних технологій, високим рівнем банківського менеджменту. Також елемент здатності банківської системи до розвитку та до реалізації свого потенціалу головним чином залежить від стійкості банківських установ. Фінансова стійкість найбільш повно відображає усі негативні та позитивні тенденції розвитку банківської системи країни. Тому дослідженню забезпечення фінансової стійкості банківських установ доцільно приділити значну увагу.

Із усього вище зазначеного, варто зробити наступні узагальнюючі висновки:

По-перше, економічне поняття «фінансова стабільність банківської системи» є складною фінансово-економічною категорією, котра в сучасних умовах становить надзвичайно важливе значення, як з точки зору функціонування національної економіки, так і з точки зору подальшого розвитку банківського сектору нашої держави;

По-друге, передовий досвід розвинених країн свідчить про гостру необхідність системного розгляду фінансової стабільності банківської системи з безпосереднім та обов'язковим врахуванням усіх національних особливостей економічного розвитку та функціональної складової

господарювання банківської системи.

Таким чином, на сьогоднішній день банківський сектор України функціонує в надзвичайно складних, висококонкурентних, насичених надзвичайно великою кількістю ризиків умов. Даний аспект вимагає системного моніторингу фінансової стабільності банківської системи, його осучаснення та чіткого розуміння з ціллю подальшого формування повноцінного національного банківського сектору.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Передумови забезпечення фінансової стійкості банківської системи України

Проводячи оцінку сучасного стану банківської системи в Україні, варто сказати, що політична та економічна нестабільність в країні спричиняють дестабілізацію банківської діяльності.

Поняття банківської діяльності визначено у ст. 2 Закону України від 7 грудня 2000 року № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» як залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [31].

Забезпечення фінансової стійкості банківської системи становлять положення Конституції України. Так, за п. 1 ч. 2 ст. 92 Конституція України встановлює засади створення та функціонування банківської системи. Окрім того, у відповідності до ст. 99 Конституції України основою фінансової стабільності банківської системи визначено стабільність грошової одиниці [16].

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” банківське регулювання – одна з функцій Національного банку, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства [32].

Одним з найважливіших зовнішніх методів забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки банків є здійснення банківського нагляду. Відповідно до Закону України “ Про Національний банк України ” банківський нагляд – це система контролю й активних дій Національного

банку, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими фінансово-кредитними установами в процесі їх діяльності законодавства України й установлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи й захисту інтересів вкладників [32].

Щодо питання оцінки фінансової стійкості банківської системи, то таким правом наділяється ще один новий для державного механізму України орган – Рада з фінансової стабільності. Так, у грудні 2014 року текст Закону України «Про Національний банк України» був доповнений ст. 7-1, яка визначає особливості забезпечення фінансової стійкості банківської системи наявністю ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, а також обставин, що загрожують фінансовій стійкості системи країни підтверджується відповідним рішенням Ради з фінансової стабільності (стійкості).

Правове регулювання фінансової стійкості банківської системи в Україні за останні роки змінилось. Внесено зміни до Закону України «Про банки та банківську діяльність», відповідно до яких передбачені інший розмір статутного капіталу банків та інші терміни приведення у відповідність його розміру; запроваджені нові правила корпоративного управління банків щодо розкриття даних про структуру власності, визначення ключових учасників банку; уточнені й доповнені питання виключної компетенції загальних зборів учасників та Ради банку, необхідності незалежних членів і нових критеріїв кваліфікації пов'язаних з банком осіб, застосування особливостей відповідно до Закону України «Про фінансову реструктуризацію» [31].

З 2014 по 2016 роки прийнято:

– «Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України» (Постанова Правління Національного банку України від 29 грудня 2014 року № 867) [27];

– «Положення про визначення пов'язаних з банком осіб» (Постанова Правління Національного банку України від 12 травня 2015 року № 315) [28];

– «Положення про порядок подання відомостей про структуру власності

банку» (Постанова Правління Національного банку України від 21 травня 2015 року № 328) [29];

– «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» (Постанова Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351) [30].

На сучасному етапі Національний банк України підтримує розроблений групою фахівців під керівництвом консультанта Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) проект Закону України «Про діяльність з управління заборгованістю».

Метою цього законопроекту є правове забезпечення діяльності компаній з управління заборгованістю в Україні, створення належного конкурентного середовища на вторинному ринку кредитів в Україні та удосконалення правового регулювання передачі прав вимоги за заборгованістю (зокрема, проблемною заборгованістю банків). Такі кроки сприятимуть відновленню активного кредитування в Україні.

На фінансову стійкість банківської системи впливає безліч факторів, які залежно від якісних характеристик їх впливу мають як позитивне, так і негативне значення.

Ілюстраційним прикладом зазначеної тенденції обрано динаміку розвитку АТ КБ «ПриватБанк». Дана банківська установа була заснована у 1992 році та на шляху власного існування зазнала ряд трансформацій безпосередньо пов'язаних із впливом цілого ряду існуючих факторів.

На думку О.П. Тимошенко на зменшення рівня фінансової стійкості банків можуть впливати наступні фактори [39]:

- зниження якості банківських активів;
- втрата довіри з боку вкладників, що підтверджується фактом відтоку депозитних коштів;
- зниження ліквідності;
- зменшення капіталізації банків;
- скорочення ресурсної бази банків;

- зростання процентних ставок;
- збільшення обсягів неповернутих валютних кредитів;
- складнощі із залученням нових інвестицій, зумовлені кризовими явищами на європейських фінансових ринках та зниженням кредитних рейтингів значної частини українських банків.

До зазначених факторів В.В. Коваленко додає наступні [14]:

- високі ризики кредитування, що зумовлені неефективною структурою економіки;
- залежність банківської системи від фінансового стану підприємств-позичальників;
- зростання ризиків, пов'язаних із фондовим ринком і динамікою цін на окремих сегментах фінансового ринку;
- проблеми з поверненням зовнішніх запозичень, які активно залучалися в попередні роки;
- рівень капітальної бази банківської системи та досить низька якість ресурсів;
- проблеми рефінансування банків; політичне втручання в діяльність банківської системи.

Таким чином, фактори, що впливають на фінансову стійкість банківської системи варто узагальнити наступним чином (рис. 2.1).



Рис. 2.1. Фактори, що впливають на фінансову стійкість банківської системи*

*Розроблено автором за джерелом: [21]

Найбільш вдало, на нашу думку, зазначені фактори характеризують Легостаєва О.О., Самохіна Т.В. [21]:

До економічних факторів відноситься інвестиційний клімат (забезпечує послаблення інфляції, забезпечення оптимальних процентів за депозитами і вкладеннями, зниження відсоткових ставок за кредитами, скорочення заборгованості та зростання споживчого попиту населення); стан платіжного балансу країни (чітко відображає економічне становище країни, широко використовується в інтересах прогнозування і макроекономічного регулювання діяльності банків, допомагає в проведенні виваженої курсової політики та забезпечення стабілізаційного функціонування банків); податкову політику (дозволяє створити економічну ефективність і соціальну справедливість, гарантування стабільності податкового законодавства, яке відображається у податковому кодексі і оптимально пов'язати інтереси держави з інтересами банківського сектору); стан економіки (суттєво впливає на рівень захищеності банківського сектору та ступінь реагування на зміни в економічній ситуації країни).

До соціально-політичних факторів доцільно віднести соціальну стабільність (враховуючи цей фактор, створюється гармонізація інтересів банківського сектору і держави в цілому, соціально-психологічне сприйняття цілей, методів, принципів і форм державного управління соціальною сферою банківської системи в Україні); стійкість уряду (забезпечить стабільне функціонування діяльності банків шляхом чіткої та стабільної роботи уряду країни); політичну стабільність (передбачається стан рівноваги, збалансованості банківської системи і політичних інститутів як суб'єктів владних відносин, оптимального політичного рішення, яке дасть змогу з мінімальними втратами зберегти досягнуте банками становища).

До фінансових факторів доцільно віднести процентну політику НБУ (дозволяє сформувати процентну політику як єдиного поняття грошово-кредитної політики, забезпечує управління банківською системою і банківською діяльністю, чинне законодавство сприятиме консолідації не

лише банківського права, але і суспільного економічного життя в цілому); кредитну політику НБУ (підтримує стабільність національної валюти, стабілізується вартість національних грошей як на внутрішньому ринку через зниження темпів інфляції, так і на зовнішньому через укріплення її обмінного курсу); валютну політику НБУ (спрямована на забезпечення макроекономічної стабільності та створення умов довіри внутрішньої економіки й іноземного бізнесу до національної валюти, стимулювання розвитку експорту, повернення в країну заробленої іноземної валюти, забезпечення стабільного функціонування національної валютної системи, сприяння збалансованості платіжного балансу, гармонізації інтересів експортерів та імпортерів); стан грошового ринку (дає змогу здійснювати накопичення, оборот, розподіл і перерозподіл грошового капіталу); величину валютних резервів НБУ (достатній обсяг валютних резервів забезпечить економічну самостійність та стабільну діяльність банків)».

Саме вище подана розгалужено-описова класифікація факторів впливу на фінансову стійкість банківської системи сприяла поступовому погіршенню фінансової результативності АТ КБ ПриватБанку та прийняттю спільного рішення про його націоналізацію у 2016 році.

Окрім того, зазначені фактори впливають на зростання фінансово-економічної кризи. В Україні дане явище спостерігалось у 2014-2015 р.р.

Кризу, яка спіткала Україну у 2014-2015 рр., можна охарактеризувати як системну кризу – кризу базових відносин у політико-правовій та соціально-економічній сферах, на яких будувалася чинна модель розвитку країни. Тривале нехтування потребою здійснення суспільних перетворень, яких вимагали виклики сучасності, турбулентний післякризовий світ, призвело до деградації більшості важливих суспільних інститутів в Україні, погіршило ситуацію із забезпечення базових прав і свобод людини та громадянина, поставило під загрозу суверенітет нашої держави

У свою чергу, зазначена криза була обумовлена наступними чинниками (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

**Класифікація чинників, які зумовили банківську кризу в Україні
2014-2015 рр.***

Політичні	Економічні	Соціальні
<p>1. Неузгодженість та непоступливість між політичними силами, які займають різні гілки влади під час розроблення важливих загальнонаціональних законодавчих актів та економічних документів</p> <p>2. Формування керівництва органів виконавчої влади, державних установ та організацій на всіх рівнях виключно за участю правлячих політичних сил.</p> <p>3. Анексія Автономної Республіки Крим та розгортання воєнних дій на сході держави.</p>	<p>1. Відплив капіталу у формі зростання залишків від зовнішньоторговельних операцій на закордонних кореспондентських рахунках банків.</p> <p>2. Скорочення припливу прямих іноземних інвестицій та падіння інвестиційних рейтингів України.</p> <p>3. Нестабільність на валютному ринку та його спекулятивний характер.</p> <p>4. Зростання дефіциту бюджету та державного боргу</p> <p>5. Девальвація гривні.</p>	<p>1. Соціальна несправедливість, зменшення середнього класу в суспільстві, значне розшарування населення (поділ на багатих людей і людей, які перебувають за межею бідності).</p> <p>2. Надмірне зрощення бізнесу та влади, спільна діяльність яких спрямована на задоволення першочергово своїх інтересів.</p> <p>3. Втрата населенням старих орієнтирів і відсутність нових, внаслідок чого зростання рівня психоемоційної напруги в суспільстві.</p>
<p>4. Надмірна централізація фінансових ресурсів та влади.</p> <p>5. Невизначеність з міжнародним вектором.</p> <p>6. Незахищена законодавча база від втручання та внесення змін з метою пристосування її норм до окремих, вигідних провладній більшості, ситуацій</p>	<p>6. Невпинна тенденція до скорочення міжнародних резервів НБУ.</p> <p>7. Хронічно від'ємне сальдо торговельного балансу.</p> <p>8. Прискорене зростання монетарних агрегатів</p>	

*Розроблено автором за джерелом: [21]

Зазначені чинники обумовили ряд проблем функціонування банківського сектору, а також вплинули на кількість банківських установ в Україні.

Розглянемо зазначене в динаміці (рис. 2.2) (Додаток 1)

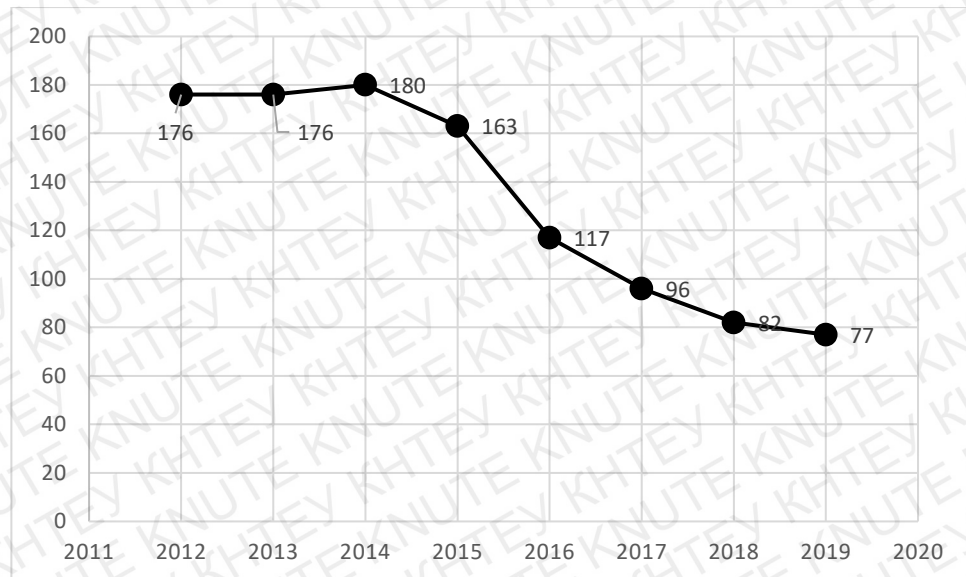


Рис. 2.2. Кількість діючих банків України станом на 01.01.2012-01.01.2019 рр.*

*Розроблено автором за джерелом: [23]

Аналізуючи рис. 2.2 варто відзначити послідовність та правдивість вище зазначеного: функціонування банківського середовища, формування та утримання фінансової стійкості банківської системи відбувається під безпосереднім впливом існуючих чинників та факторів, що уособлюють в собі певні загрози.

Так, на рис. 2.2 помітно, що до кризи 2014-2015 р.р. з 2012 по 2014 рік відзначається зростаюча динаміка кількості діючих банківських установ із 176 до 180, в період кризи починається різке їх зниження: станом на 2015 рік – 163 і до кінця досліджуваного періоду – 2019 рік – 77 банківських установ.

Паралельно дії дестабілізуючих факторів та чинників на фінансову стійкість банківської системи відбувається зміна результативності банківських установ (рис. 2.3) (Додаток 1).

Із рис. 2.3 цілком зрозуміло, що співвідношення депозитів та зобов'язань комерційних банків України має належну тенденцію: за обома показниками в розрізі досліджуваного періоду відстежується зростаюча тенденція, при цьому депозитарний портфель комерційних банків зріс із 1085006 млн.грн. у 2012 р. до 1611280 млн.грн. у 2019 р., а зобов'язання комерційних банків

зроли із 898793 млн. грн. до 1205114 млн. грн.

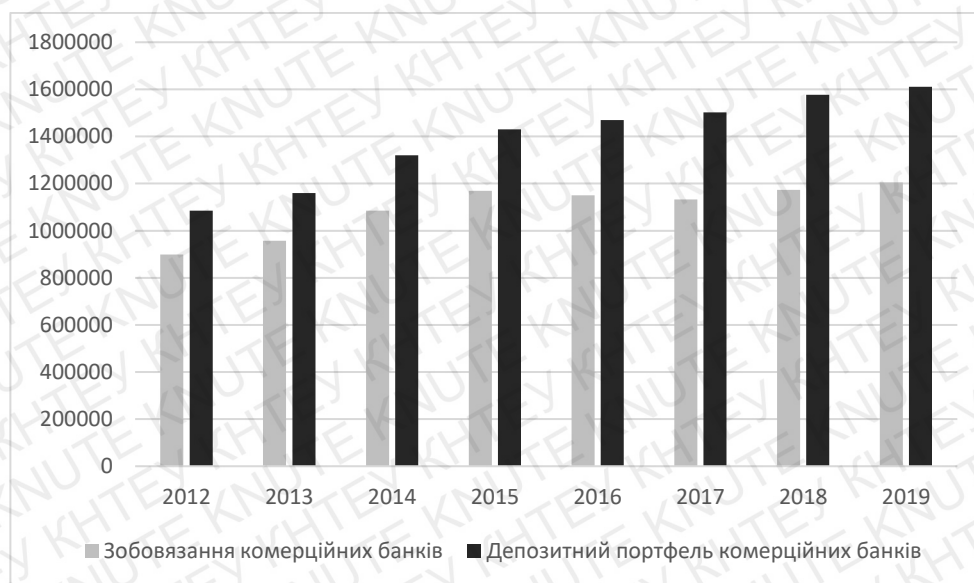


Рис. 2.3. Динаміка зобов'язань і депозитного портфелю комерційних банків України та АТ КБ ПриватБанку 2012-2019 рр.*

*Розроблено автором за джерелом: [23]

Натомість динаміка досліджуваних показників в розрізі результатів діяльності по АТ КБ ПриватБанку свідчить про нестабільну ситуацію: перші три роки досліджуваного періоду переважаючими були зобов'язання, наступні три роки відзначилися спадом депозитного портфелю. Дана ситуація є закономірною, зважаючи на націоналізацію даної банківської установи та спаду довіри до неї.

Ситуацію що склалася, варто назвати стабільно пропорційною, та такою, що на даний момент розцінюється як категорія з мінімальним ризиком впливу на фінансову стійкість банківської системи.

Одним з основних видів здійснення банківських операцій, котрі безпосередньо впливають на забезпечення фінансової стійкості банківської системи є кредитування, проведемо його оцінку (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка обсягів кредитування в Україні за 2017-2019 рр., млн грн*

№ з/п	Назва показників	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Абсолютний приріст	
					2019-2018	2019-2017
1	Кредити надані	1005923	1042798	1118618	112695	111,2
1.1	Органам державної влади	1427	1517	2865	1438	200,8
1.2	Кредити суб'єктам господарювання	847092	870302	919054	71962	108,5
1.3	Кредити фізичним особам	157385	170938	196634	39249	124,9
1.4	Кредити небанківським установам	20	42	66	46	330,0

*Розроблено автором за джерелом: [23]

Із вище поданої табл. 2.2 слід зробити наступні висновки:

По-перше. Загальний обсяг наданих кредитів має стабільну зростаючу тенденцію із 1005923 млн. грн. у 2017 р. до 1118618 млн. грн. у 2019 р. Таким чином, різниця становить 200,8%

По-друге. Переважаючу частку в загальній структурі кредитування банківськими установами за досліджуваний період становлять кредити надані суб'єктам господарювання та кредити фізичним особам. При цьому, варто окремо наголосити, що кредитування суб'єктів господарювання є переважаючим (більшим), поряд з цим, динаміка кредитування фізичних осіб має більш зростаючу динаміку.

Для більш уточненого порівняння розглянемо графік (рис. 2.4)

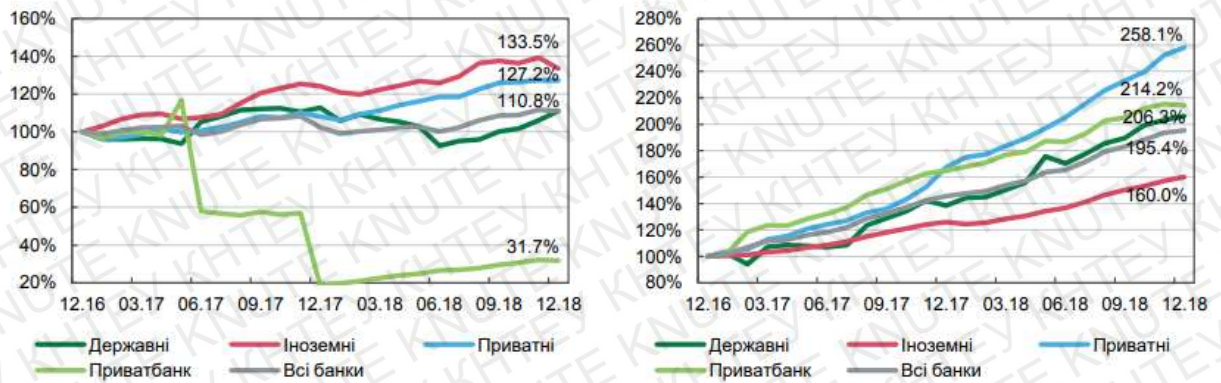


Рис. 2.5 Порівняльна динаміка виданих кредитів юридичним та фізичним особам, %.*

*Розроблено автором за джерелом: [23]

Дані рис. 2.5 свідчать про зміну пріоритетів та концепції досліджуваної банківської установи – АТ КБ ПриватБанку. Так, перша частина вище поданого графіку свідчить про поступовий спад кредитування суб'єктів господарювання, а друга – про зростання кредитних ліній для фізичних осіб.

Із вище зазначене очевидно, що найбільшими різницями в напрямках кредитування в останні роки є очевидною. Лідер банківського сектору робить ставку на фізичних осіб, в той час, коли решта банківських установ орієнтується на бізнес-простір.

Проведемо оцінку ефективності здійснених кредитних операцій комерційними банками України (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка результатів діяльності за кредитними операціями банків

України за 2017-2019 рр., млн грн*

№ з/п	Назва показників	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп зміни 2019 р. до	
					2018	2017
1	Чисті процентні доходи, млн. грн.	16,2	17,9	22,5	4,6	6,3
2	Чисті комісійні доходи, млн. грн.	9,2	10,5	9,6	-0,9	0,4
3	Відрахування в резерви, млн., грн.	8,3	10,5	3,8	-6,7	-4,5
4	Чистий прибуток, млн. грн.	-0,4	2,7	10,8	8,1	11,2

*Розроблено автором за джерелом: [23]

Таким чином, на тлі фінансово-банківської кризи дані табл. 2.3 вказують на стабілізацію та поліпшення ситуації, що склалася. Так, за всією сукупністю досліджуваних показників відзначається зростаюча тенденція, і при цьому основний результативний показник, котрий на початок досліджуваного періоду – 2017 рік становив -0,4 млн. грн. змінився в позитивну сторону вже у 2018 році, а у 2019 р. склав 10,8 млн. грн.

За АТ КБ ПриватБанком простежується ж наступна динаміка ключового показник: у 2017 р. 1108 млн. грн., у 2018 р. 3654 млн. грн., а у 2-му кварталі 2019 р. 18289 млн грн. Таким чином, АТ КБ ПриватБанк досягнув у 2019 році найбільш максимальної фінансової стабільності.

Таким чином, передумови забезпечення фінансової стійкості банківської системи можна узагальнити наступним чином (рис. 2.6).



Рис. 2.6. Передумови формування фінансової стійкості банківської системи*

*Розроблено автором за джерелом: [9]

Таким чином, передумови формування фінансової стійкості банківської системи являються своєрідними системотворчими показниками, що вимагають обов'язкового врахування.

2.2. Аналіз базових індикаторів фінансової стійкості банківського сектору України

Розглядаючи банки з точки зору виконання ними функції фінансового

посередництва, можна стверджувати, що вона пов'язана з динамікою розвитку і поточним станом економіки. Досліджуючи процес управління фінансовою стійкістю, слід враховувати, що забезпечення його ефективного функціонування не є явищем статичним, а тому потребує постійної координації методів і інструментів, які використовуються.

Індикатори фінансової стійкості - це показники поточного фінансового стану і стійкості фінансових установ країни та їхніх контрагентів із секторів корпорацій і домашніх господарств. Вони включають як агреговані дані за окремими установами, так і показники, що дають уявлення про ринки, на яких діють фінансові установи. Індикатори фінансової стійкості розраховуються й поширюються для використання в макропруденційному аналізі. Останній передбачає оцінку та контроль сильних сторін і вразливих місць фінансових систем із метою підвищення фінансової стійкості, зокрема зменшення ймовірності краху фінансової системи [11].

Завдяки узагальненню й аналізу існуючих підходів до встановлення індикаторів стійкості банківської системи останні вдалося структурувати та використовувати для надання офіційної інформації про рівень фінансової стійкості банківської системи. В умовах незбігу темпів розвитку економіки України з темпами розвитку банківської системи ці індикатори повинні коригуватися з урахуванням динаміки й циклічності етапів розвитку ринкових відносин.

Для оцінки функціонування банківської системи необхідно використовувати також певні критерії, тобто ознаки, за котрими визначається відповідність функціонування системи поставленій меті та варіантам її розвитку.

Зважаючи на те, що основу функціонування будь-якої економічної системи становить капітал, проведемо оцінку індикаторів фінансової стійкості установ банківської системи України за показником капіталу (табл. 2.4) (Додаток 2).

Таблиця 2.4

**Індикатори фінансової стійкості установ банківської системи
України за показником капіталу у 2017-2019рр.***

№ з/п	Назва показників	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп зміни 2019 р. до	
					2018	2017
1	2	3	4	5	6	7
1	Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів	15,27	16,18	16,21	0,03	0,94
2	Співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня до зважених за ризиком активів	11,53	10,52	11,40	0,88	-0,13
3	Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу	82,25	60,20	46,04	-14,16	-36,21
4	Коефіцієнт капіталізації, %	8,3	9,6	12,2	2,6	3,9
5	Темп приросту власного капіталу	19,4	29,9	32,2	2,3	12,8
6	Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу та зважених за ризиком активів, %	11,4	10,3	10,1	3,8	4,7
7	Коефіцієнт захищеності коштів клієнтів власним капіталом	6,9	6	5,4	5,34	-1,5
8	Коефіцієнт захищеності виданих кредитів власним капіталом	9,7	8,1	6,4	-1,7	-3,3

*Розроблено автором за джерелом: [18]

На основі даних, поданих в табл. 2.4, варто зазначити:

- оцінка достатнього рівня капіталізації та надійності й стабільності банків є позитивною, оскільки простежується зростаюча тенденція приросту власного капіталу (з 19,4 до 32,2);

- значення коефіцієнта співвідношення регулятивного капіталу та зважених за ризиком активів у 2017–2019 роках відповідають їхньому рекомендованому значенню (не менше 10%).

Одним з основних чинників, що негативно впливає на фінансову стійкість банківської системи, є наявність проблемної заборгованості. Зростання її рівня призводить до необхідності формування значних обсягів резервів, зниження ефективності банківської діяльності та може зумовлювати зниження фінансової стійкості [19].

В Україні також гостро стоїть проблема ризику погіршення якості кредитного портфеля банків, що обумовлює зростання витрат банків на формування страхових резервів. Оцінку цього ризику здійснимо за індикатором економічної безпеки «Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України», визначеним у «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [41].

Проведемо аналіз співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів банківської системи України (рис. 2.7).

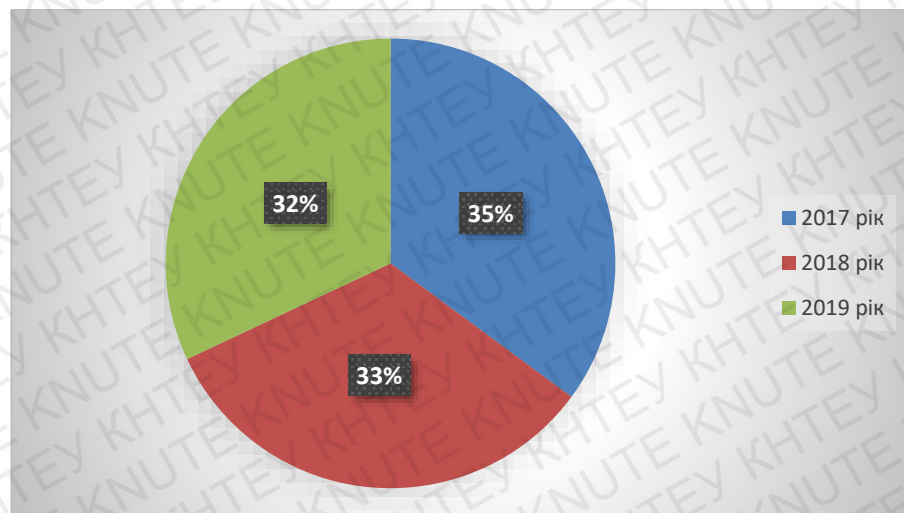


Рис. 2.7. Динаміка співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів банківської системи України в 2017-2019 рр*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Вище поданий рисунок вказує на зменшення частки недіючих кредитів до сукупних валових кредитів банківської системи на протязі 2017-2019 р.р. Разом з тим, даний показник значно перевищує встановлений норматив.

Наступним показником, що впливає на рівень фінансової стійкості банківської системи являються показники ліквідності, проведемо їх оцінку (рис. 2.8).

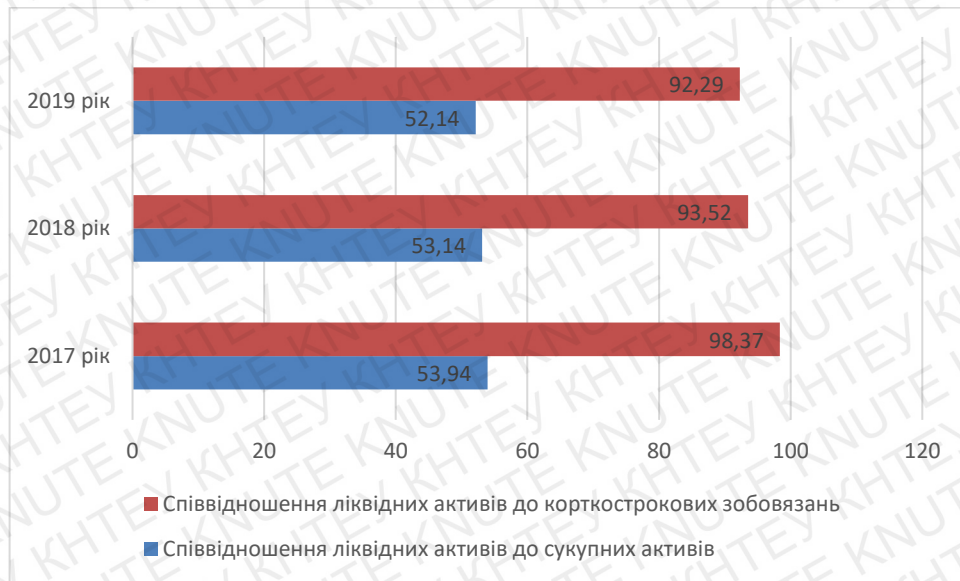


Рис. 2.8. Базові індикатори ліквідності установ банківської системи України в 2017-2019 рр.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Динаміка поданих на рис. 2.7 індикаторів ліквідності установ банківської системи і в співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, і ліквідних активів до сукупних доходів перебуває в межах встановленої норм (понад 1) та має хорошу динаміку.

Аналогічна ситуація простежується й по АТ КБ ПриватБанку (рис. 2.9).

Така ситуація свідчить про достатність фінансових ресурсів для підтримки на необхідному рівні досліджуваних та взаємопов'язаних показників, що, в кінцевому результаті, служить своєрідним «резервом» для фінансової стійкості банківської системи [36].



Рис. 2.9. Динаміка базових індикаторів ліквідності АТ КБ ПриватБанку у 2017-2019 рр.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Доповнимо зазначене рис. 2.10

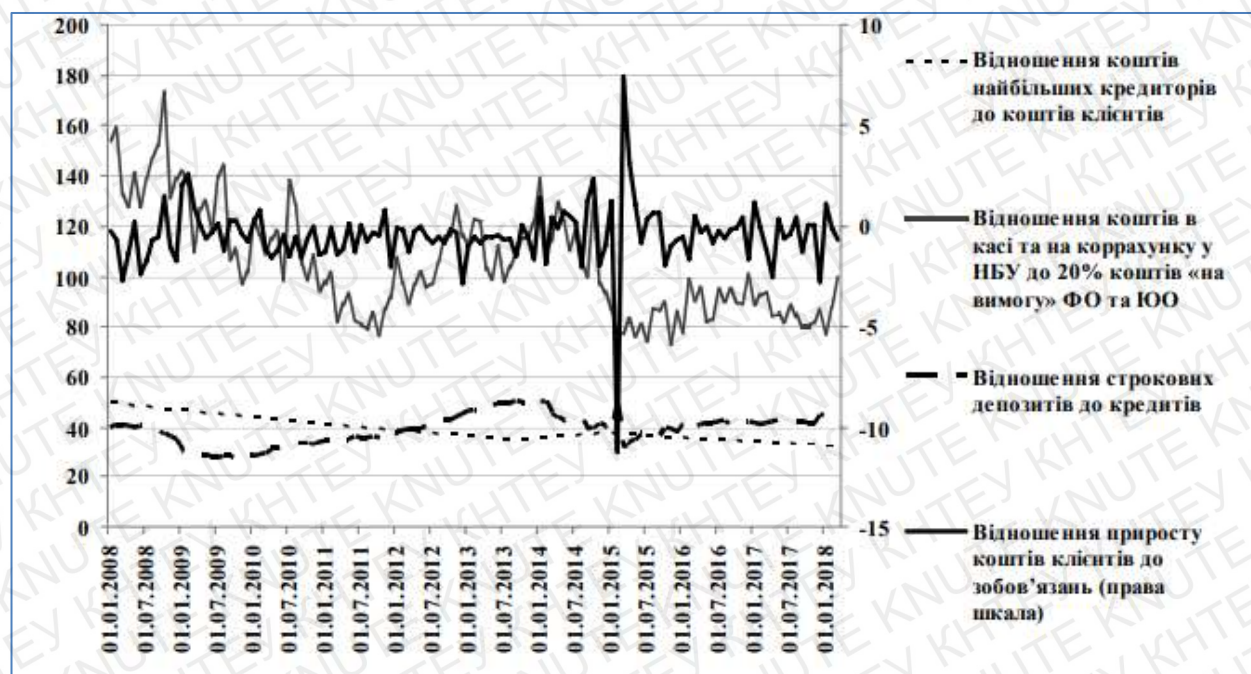


Рис. 2.10. Динаміка ліквідності банківської системи України за певними показниками, 2008-2018 рр.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Значення нормативу миттєвої ліквідності для банківської системи України значно перевищують необхідні, що дозволяє зробити висновок про надлишок запасу ліквідності. Можемо помітити тенденцію до зростання нормативу, що особливо характерно для 2016 року. Одночасно в 2014 році його значення в середньому коливалося в діапазоні від 42,4 % до 54,15 %, найменше значення спостерігаємо станом на 01.06 — 42,4 %. Це явище зумовлене політичними та економічними чинниками, що спричинило відтік ліквідних ресурсів. Індикатором, що вплинув на зменшення ліквідності банківської системи, є відтік депозитів.

Результативними індикаторами фінансової стійкості банківської системи є показники прибутковості та рентабельності (рис. 2.11).

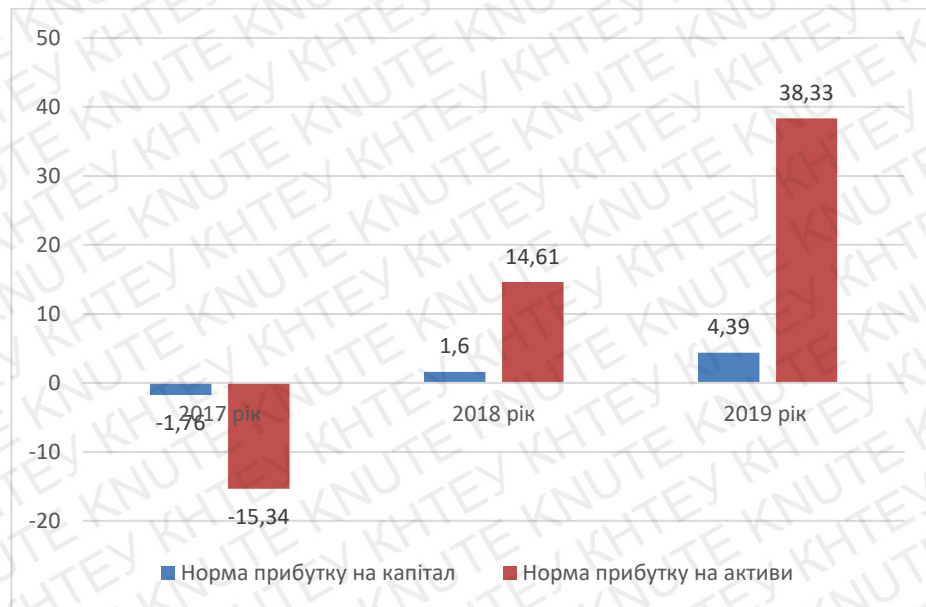


Рис. 2.11. Індикатори прибутковості фінансової стійкості установ банківської системи України в 2017-2019 рр.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Рисунок 2.11 вказує на той факт, що банківська система України має ще безліч недоліків у методології й тактиці, що потребує модернізації. Однак, разом з тим, динаміка індикаторів фінансової стійкості є позитивно-зростаючою: вдалося подолати критичний рівень та стабілізувати віддачу фінансових ресурсів на протязі 2017-2019 рр.

Характеризуючи даний напрямок аналізу по АТ КБ ПриватБанку

скористаємося рис. 2.12



Рис. 2.12. Динаміка норми прибутковості по АТ КБ ПриватБанк 2017-2019 р.р.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [24]

Заключною групою індикаторів фінансової стійкості банківської системи являються індикатори рівня рентабельності. За основу даних показників беруть фінансові результати: доходи, прибутки та витрати.

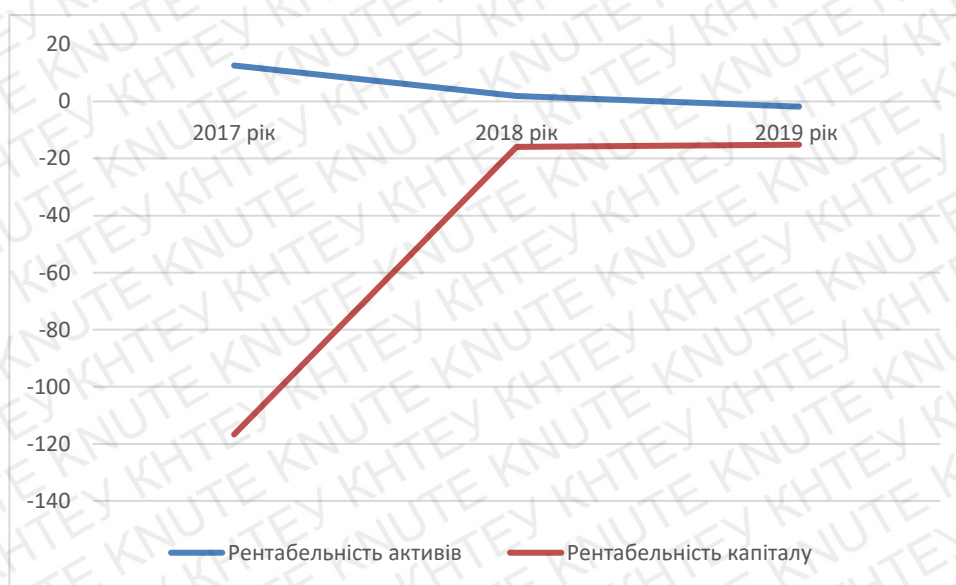


Рис. 2.13. Динаміка індикаторів рентабельності банківської системи України в 2017-2019 рр.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Вище подані результати свідчать про погіршення структури активів

банківської системи та як результат – поступове зниження їхньої рентабельності. У свою чергу, негативний фінансовий результат отриманий переважною більшістю банківських установ, зростаюча сума витрат – призвели до негативного значення рентабельності капіталу (у 2017 р. (-116,74%, а у 2019 р. (-15,15%)).

З вище зазначеного, варто сказати, що банківська система України потребує системного моніторингу, оперативного усунення наявної проблематики на основі результативності індикаторів фінансової стійкості банківської системи.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Формування системи вимог до забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи

Основою є те, що абсолютно будь-яка управлінська система потребує стратегічного визначення, адже це дає змогу визначитися із постановкою цілей та завдань.

У свою чергу, система вимог щодо забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи обумовлена проблемою практичного забезпечення фінансової стійкості банків як на макро-, так і на мікрорівні для їх належного функціонування та стабільного розвитку, з одного боку, а також, що б створити базові передумови до виконання банками своїх функцій, реалізації ролі в економіці з іншої, що позначається на надійності банківської системи в цілому, на економічному розвитку країни та швидкості ринкових перетворень у процесі суспільного відтворення.

Зазначене, дає змогу усвідомити, що ефективна оцінка та побудова належної системи управління абсолютно не можливі без збалансованої системи вимог до забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи.

Так, Барановський О.І. стверджує, що фінансові індикатори, це ті показники, що характеризують тенденції розвитку фінансової та грошово-кредитної системи держави, що склалася, з точки зору її відповідності вимогам економічної безпеки держави [1].

Ще в 1999 році МВФ запропонував у рамках співробітництва з урядами країн, у тому числі в контексті запуску Програми оцінки фінансової

стабільності (FSAP), визначити низку ІФС та відповідно розробити просту методологію їх компіляції. В результаті було створено керівні матеріали з ІФС (Financial soundness indicators, далі FSI), тобто посібник щодо набору МВФ, обговорення якого відбувалося у 2002—2003 роках, а остаточна версія була опублікована в березні 2006 року [6; 12].

Першочерговою метою застосування в центральнобанківській практиці Індикаторів фінансової стабільності є проведення макропруденційного аналізу (macroprudential analysis) - моніторингу стійкості (міцності) фінансового сектору, для посилення його фінансової стійкості та, зокрема, обмеження ймовірності виникнення криз, у той час як відповідні індикатори нефінансового сектору слугують, перш за все, як попереджувальні індикатори для виявлення на ранніх стадіях та оцінки непрямого джерела ризику для стійкості фінансового сектору.

Аналіз системи індикаторів стабільності фінансового сектору, розробленої МВФ, та досвід її практичного використання свідчать, що вона має як певні позитивні риси, так і недоліки.

Основні позитивні риси:

- введення в широку практику сигнального підходу, який передбачає періодичний розрахунок і регулярний моніторинг показників на кварталній та річній основі;
- застосування системного підходу дало змогу відображати особливості функціонування різних секторів, зокрема ринку нерухомості та фондового ринку, що виявилось дуже актуальним і своєчасним, з огляду на кредитну кризу в США у 2007 р. та кризу фондового ринку на початку 2008 р.;
- побудова системи індикаторів та розробка критеріїв відбору показників;
- урахування структурних змін, зокрема через галузеву та секторальну структуру кредитування, а також через характеристику структури активів інших фінансових корпорацій.

Недоліки:

- значну частину показників, як свідчить вітчизняний досвід, або неможливо, або вкрай складно розрахувати, спираючись на наявні статистичні дані;
- занадто широкий спектр показників, унаслідок чого вони дублюють один одного;
- бракує граничних, нормативних значень запропонованих показників, що пояснюється різними економічними умовами в різних країнах

Проведемо оцінку зазначених показників за допомогою табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Аналіз рекомендованих показників фінансової стійкості банківської системи згідно методики МВФ, %.*

№ з/п	Назва показників	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп зміни
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів	15,60	12,31	12,69	16,10	16,18	17,47	1,87
2	Співвідношення регулятивного капіталу I рівня до зважених за ризиком активів	11,21	8,30	8,96	12,12	10,52	12,98	1,77
3	Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу	61,07	129,02	89,37	70,18	60,20	38,27	-22,8
4	Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів	18,98	28,03	30,47	54,54	52,82	50,77	31,79
5	Співвідношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів	96,05	94,54	95,92	94,21	93,47	93,33	-2,72

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
6	Норма прибутку на активи	-4,24	-5,54	-12,47	-1,76	1,60	4,96	9,2
7	Норма прибутку на капітал	-31,95	-65,51	-122,17	-15,34	14,61	42,55	74,5
8	Співвідношення процентної маржі до валового доходу	48,46	39,00	45,94	50,20	52,02	47,09	-1,37
9	Співвідношення непроцентних витрат до валового доходу	59,85	54,40	60,91	76,14	61,92	52,71	-7,14
10	Співвідношення ліквідних активів до сукупних активів	26,40	33,00	48,53	53,94	51,14	51,54	25,14
11	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань	86,14	92,87	92,09	98,37	93,52	91,61	5,47
12	Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу	31,69	136,03	118,88	134,77	134,77	114,97	83,28
13	Співвідношення капіталу до активів	11,23	8,2	9,78	11,90	12,12	12,34	1,11
14	Співвідношення великих відкритих пропозицій до капіталу	250,04	364,14	08,27	208,31	201,4	146,97	-103,07
15	Співвідношення кредитів за географічним розподілом до сукупних валових кредитів	96,05	94,54	95,92	94,24	93,39	93,33	-2,72
16	Співвідношення валової позиції похідних фінансових інструментів в активах до капіталу	2,83	12,55	36,81	35,21	0,22	0,44	-2,39
17	Співвідношення	0,27	0,19	0,19	0,07	0,21	0,21	-0,06

Закінчення таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Валової позиції похідних фінансових інструментів в активах до капіталу							
18	Співвідношення доходу від торговельних операцій до валового доходу	14,26	21,10	8,97	7,00	0,02	0,02	-14,24
19	Співвідношення витрат на утримання персоналу до непроцентних витрат	35,48	36,14	34,53	32,11	39,78	40,70	5,22
20	Спред між ставками за кредитами та депозитами	540	772	600	681	547	517	-23
21	Спред між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками	4660	2401	1384	2450	4791	1790	-2870
22	Співвідношення до кредитів в іноземній валюті до сукупних валютних кредитів	64,45	71,22	80,51	84,59	46,99	44,43	-20,02
23	Співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до сукупних зобов'язань	49,27	52,82	55,92	52,81	46,84	44,75	-4,52

*Розроблено автором за джерелом: [23]

Щорічно аналізуючи індикатори фінансової стійкості у відповідності до рекомендацій МВФ (табл. 3.1) Національний банк України має змогу сформулювати оперативні висновки щодо поточного стану фінансової стійкості

вітчизняної банківської системи, прослідкувати відповідні тенденції, виявити ймовірні ризики, розробити та запровадити альтернативні пропозиції щодо усунення антикризових явищ.

Характеризуючи вище подані показники у сформованій динаміці, варто відзначити наступні основні позиції:

1. Суттєвий вплив на фінансову стійкість банківської системи України на протязі 2014-2019 років здійснило зниження динаміки нормативу достатності капіталу, котре, у свою чергу було спричинено трьохкратною девальвацією, що сягнула гострого піку у 2015 році та призвела до зменшення відносного обсягу регулятивного капіталу і відповідного скорочення нормативу адекватності регулятивного капіталу в цілому по банківській системі. На протязі 2018-2019 років даний показник має стабільну тенденцію.

2. В останні роки функціонування банківської системи України характеризується наявністю значного профіциту ліквідності. Така ситуація пояснюється, перш за все, неефективним управлінням грошовою емісією та ліквідністю банківського сектору.

Яскравим прикладом вище зазначеної тенденції є динаміка показників: співвідношення ліквідних активів до сукупних активів та співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобовязань. Перший показник є свідченням хаотичного управління активами банківської системи та повної відсутності належного контролю. Динаміка другого показника на протязі досліджуваного періоду свідчить про домінування у фінансовому полі залучених коштів, що й не дає вітчизняним банкам розвивати власний потенціал та негативно впливає на рівень фінансової стійкості банківської системи.

3. Криза 2008 та її наслідки досі відчутні в банківському секторі. Зазначене демонструється результативними показниками – норма прибутку, котрі в динаміці досліджуваного періоду також мають негативну відємну динаміку.

Варто зазначити, що вище досліджені показники знайшли власну трансформацію в банківському секторі України. Розглянемо зазначене за допомогою рис. 3.1 відносно обраного об'єкту дослідження – АТ КБ ПриватБанку.

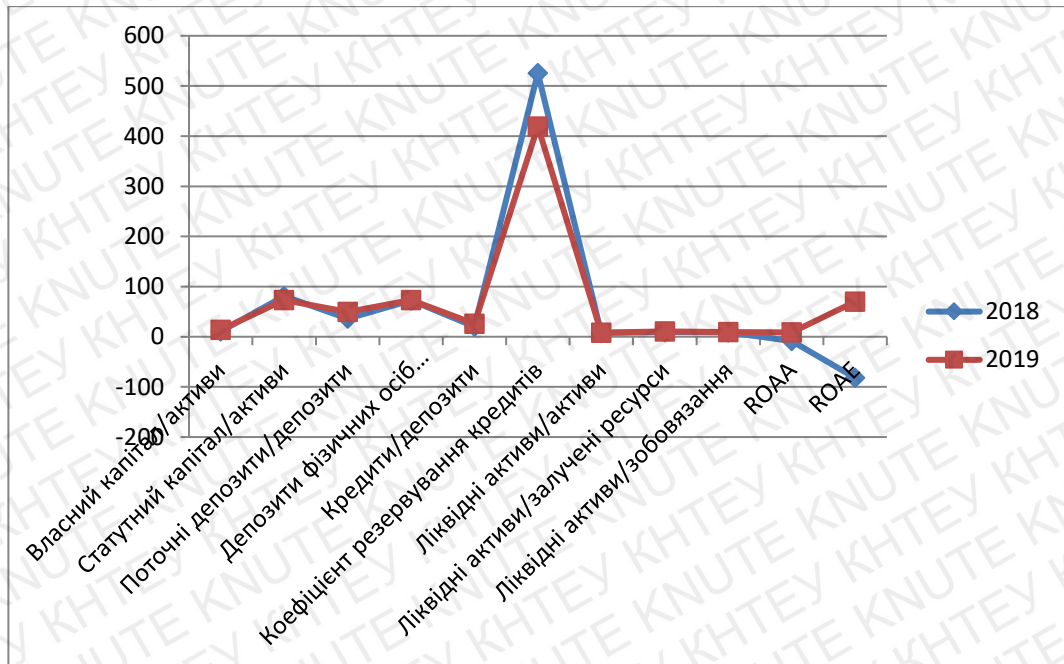


Рис. 3.1. Оцінка показників фінансової стійкості в АТ КБ ПриватБанку

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [24]

Узагальнюючи табл. 3.1 та рис. 3.1, варто зазначити, що формування індикаторів фінансової стійкості має відбуватися:

- у повній відповідності до інформаційної бази;
- з урахуванням специфіки функціонування банківської установи.

Таким чином, зважаючи на сучасний стан банківської системи України та швидкоплинні процеси в фінансово-економічному просторі, назріла гостра необхідність модернізації методологічної складової оцінки фінансової стійкості банківської системи, що й буде досліджено в наступному питанні даної роботи.

3.2. Методичні підходи стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи

Зважаючи на масштаби і швидкість поширення кризових явищ в банківському секторі, нагальною виступає проблема підвищення фінансової стійкості в Україні. Досягнути позитивної динаміки можливо лише за умов розробки та запровадження комплексного, дієвого механізму забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи.

Формування механізму забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи в Україні, на нашу думку, має передбачати об'єктивне визначення її поточного та перспективного стану.

Таким чином, під механізмом стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи варто розуміти сукупність інформаційного поля (бази), а також методів та інструментів спрямованих на забезпечення фінансової стійкості банківської системи.

Першочерговою передумовою ефективного впровадження механізму забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи в Україні варто вважати дотримання наступних принципів:

- 1) Єдності. Дотримання чіткого взаємозв'язку між діями та інструментами досягнення поставленої мети відносно даного механізму;
- 2) Одночасної всеосяжності управлінського процесу;
- 3) Єдності тактики й стратегії у процесі управління фінансовою стійкістю з метою забезпечення його безперервності;
- 4) Взаємозв'язку і взаємообумовленості елементів механізму, який полягає у тому, що функціонування окремого елемента зумовлює особливості дії іншого, а взаємний вплив та цілеспрямованість усієї сукупності елементів забезпечує результативність процесу управління фінансовою стійкістю;
- 5) Гнучкості механізму та процесу управління фінансовою стійкістю банку, що дає змогу адаптуватися до можливих змін на фінансовому ринку.

Розглянемо механізм забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи в Україні за допомогою рис. 3.2

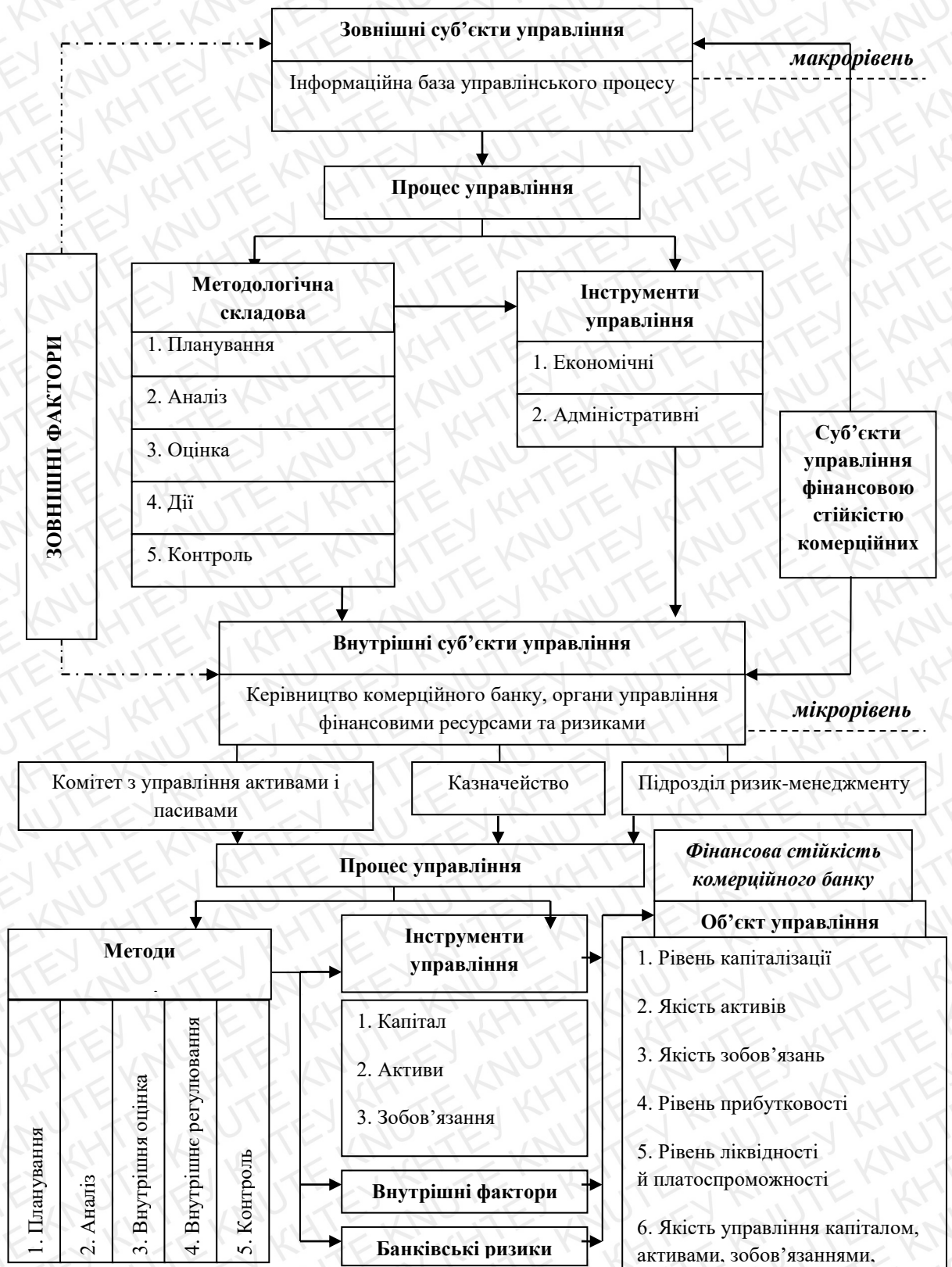


Рис. 3.2. Механізм забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [11]

Отже, ефективність функціонування будь-якої управлінської системи більшою мірою залежить від належного інформаційного забезпечення. Тому особливої актуальності при формуванні системи індикаторів фінансової стійкості банківської системи набуває інформаційне забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи.

На нашу думку, інформаційна база оцінки фінансової стійкості банківської системи має бути узагальнена наступним чином (рис. 3.3).

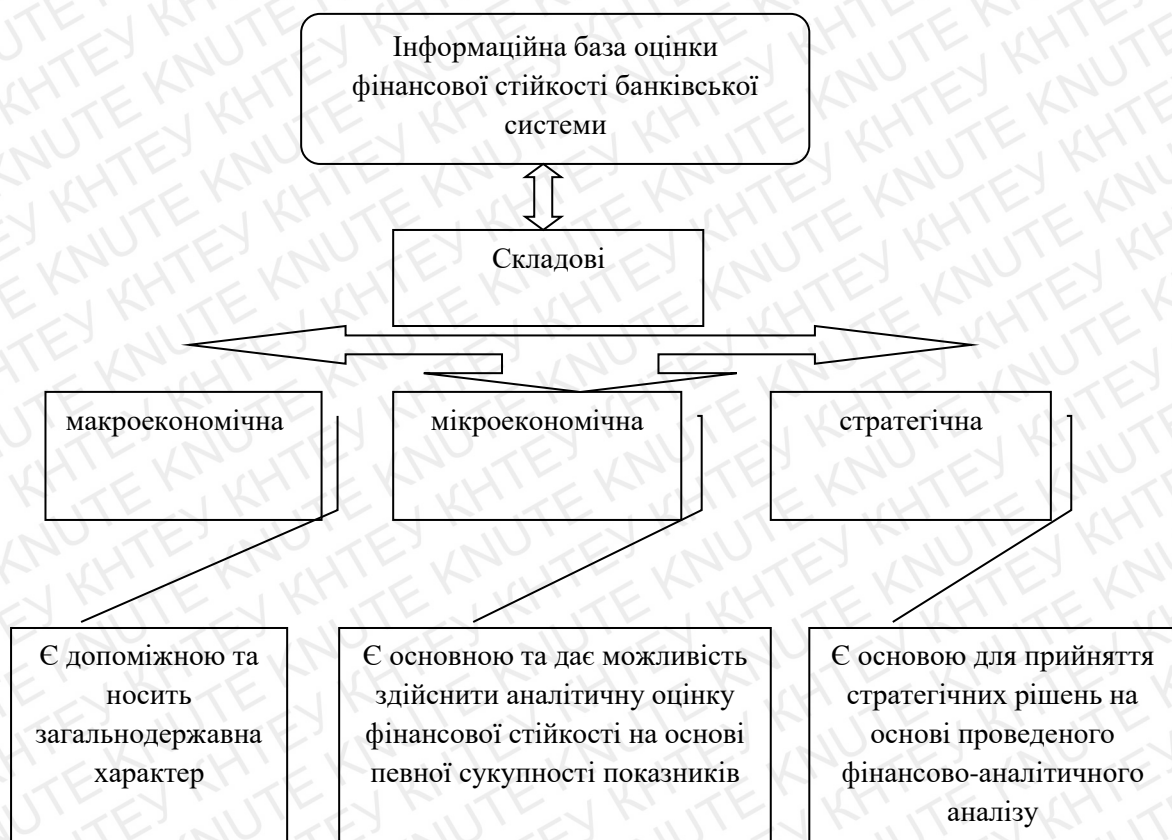


Рис. 3.2. Інформаційна база стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [11]

При визначенні індикаторів фінансової стійкості банківської системи доцільно спиратися на три базових елементи обліку – систему національних рахунків, бухгалтерський облік та керівні принципи банківського нагляду.

Система національних рахунків (СНР) передбачає узгоджений, послідовний, інтерпретований набір макроекономічних рахунків, балансів і

таблиць, що базуються на сукупності затверджених на міжнародному рівні концепцій, визначень, систем класифікації та правил обліку [11].

Міжнародні стандарти фінансового обліку (МСФО) являють собою набір стандартів комерційного бухгалтерського обліку, в яких визначаються базові концепції підготовки й надання фінансових звітів торгових, промислових і ділових підприємств, котрі надають звітність до державних і приватних органів управління. Такі звіти мають містити інформацію про результати діяльності суб'єктів господарювання, їхній фінансовий стан, а також зміни в ньому.

Консолідована звітність надає інформацію по групі в цілому, що якраз становить інтерес для користувачів фінансових звітів. Такі звіти дають уявлення про фінансові наслідки проведених операцій та інших подій, групуючи їх у загальні категорії відповідно до їхніх економічних характеристик.

Із оцінкою фінансового стану безпосередньо пов'язані елементи балансу – активи, зобов'язання і власний капітал, із результатами діяльності – елементи звіту про прибутки і збитки – доходи й видатки. МСФО розповсюджуються Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

На макрорівні процес управління забезпечується суб'єктами зовнішнього реагування через відповідні методи та інструменти та забезпечуються контроль за всіма стадіями процесу управління фінансовою стійкістю. Тобто від компетентності таких управлінців залежить рівень якості фінансової стійкості в кожному банку України.

Об'єктами управління діяльністю банку, що охоплює фінансову стійкість, є відносини, які виникають у процесі організації бізнес-процесів та операцій, що формують і розподіляють фінансові ресурси, регулюють банківські ризики, визначають фінансові результати, тобто управління фінансовою діяльністю охоплює всю сукупність форм і методів організації фінансових відносин у банківській установі [19].

Суб'єкти управління банку, на макрорівні зокрема, – це власники та

менеджери банку. Перші формують банківську політику, у тому числі і фінансову, та затверджують фінансову стратегію банку. Другі – розробляють стратегію та впроваджують оперативні управлінські рішення схвалені власниками. Будь-яке управління розкривається у ході здійснення конкретних функцій.

Окремо варто розглянути методологічну складову вище поданого механізму.

Існуючі у світовій практиці методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банківської системи вимагають їх адекватної адаптації до сучасного стану національного господарства. Застосування регулюючими органами певної методики без урахування особливостей, притаманних фінансовій системі України, істотно обмежує ефективність стратегічного управління банківською системою. Саме тому, розробка методичного підходу до удосконалення оцінки фінансової стабільності банківської системи сприятиме забезпеченню сталого функціонування банківського сектору.

Вище проведене дослідження сучасних методів оцінювання фінансової стабільності банківської системи дає підстави констатувати, що єдиної універсальної методики аналізу не існує і гіпотетично існувати не може, враховуючи постійний динамізм та чутливість глобального фінансового ринку. Тому можна лише визначити дві основні форми оцінювання фінансового стану банку: по-перше, прямий контроль (регулювання) або обов'язкове оцінювання; по-друге, саморегулювання або ініціативне оцінювання фінансово-економічної діяльності [20].

Кількість оціночних показників і глибина аналізу повинні залежати від цілей дослідження та інформаційної бази, яка використовується. Напрями аналізу, як правило, мають відповідати чотирьом основним умовам стійкого фінансового стану будь-якого економічного суб'єкта: достатності капіталу, якості активів і пасивів, прибутковості та ліквідності. Виділення саме цих чинників зумовлене рядом причин. По-перше, аналіз динаміки і структури ліквідності й прибутковості охоплює всі основні аспекти діяльності банку і

таким чином відображається на рівні його фінансового стану. По-друге, операційна та господарська діяльність банку характеризується його загальним фінансово-економічним станом, який залежить від розміру ресурсів, що мають раціонально розподілятися між усіма видами активів, при цьому обов'язковою умовою є дотримання банком відповідного рівня ліквідності.

Звідси, слід відмітити, що для формування моделі розрахунку інтегральної оцінки фінансової стійкості банківських установ України на основі якості управління активами та пасивами, обрано наступні якісні показники: X1- коефіцієнт надійності; X2 – коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів; X3 – коефіцієнт концентрації власного капіталу; X4- співвідношення капіталу до депозитів; X5 – коефіцієнт, що показує рівень депозитів у зобов'язаннях; X6 – коефіцієнт кредитної активності; X7 – коефіцієнт миттєвої ліквідності; X8 – коефіцієнт співвідношення високоліквідних та загальних активів; X9 - коефіцієнт платоспроможності.

Структурування показників здійснюється на основі використання нормативних та рекомендованих значень обраних показників для інтегральної оцінки фінансової стійкості банківської системи України. Основними елементами при визначенні впливу на фінансову стійкість банківської системи є стійкість бази капіталу та бази ресурсів, що забезпечують надійність, платоспроможність та ліквідність банківської системи загалом. Із обраних критеріїв якісних показників побудуємо модель розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості банківської системи України, який матиме наступний вигляд:

$$Ifs = \frac{x_1}{0.050} + \frac{x_2}{0.100} + \frac{x_3}{0.100} + \frac{x_4}{0.150} + \frac{x_5}{0.150} + \frac{x_6}{0.650} + \frac{x_7}{0.020} + \frac{x_8}{0.150} + \frac{x_9}{0.100} \quad (3.1)$$

На основі табл. 3.1 та вище зазначених даних, здійснимо розрахунок інтегрального показника фінансової стійкості банківської системи, дані узагальнимо у вигляді таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Інтегральний показник фінансової стійкості установ банківської системи України у 2017-2019 рр. за методикою віднормованих коефіцієнтів*

№ з/п	Показники	Роки			Темп зміни
		2017 рік	2018 рік	2019 рік	
1	X1	2,94	3,00	3,42	0,48
2	X2	1,23	1,31	1,46	0,23
3	X3	1,31	1,46	1,47	0,16
4	X4	0,98	1,01	1,12	0,14
5	X5	1,09	1,11	1,27	0,18
6	X6	0,53	0,51	0,35	-0,18
7	X7	1,25	0,30	1,23	-0,02
8	X8	0,50	0,63	0,75	0,25
9	X9	1,26	1,54	1,71	0,45
10	Ifs	10,3	11,1	12,1	1,8

*Розроблено автором за джерелом: [5]

Із вище поданої аналітично-розрахункової таблиці цілком очевидним є послідовне та динамічне зростання досліджуваного показника - інтегрального показника фінансової стійкості установ банківської системи. В динаміці зміна зазначеного показника становить 1,8 відсоткових пункти.

Виходячи із вище поданих даних спробуємо узагальнити отримане, та спрогнозувати тенденцію зміни ключового показника (рис. 3.3).

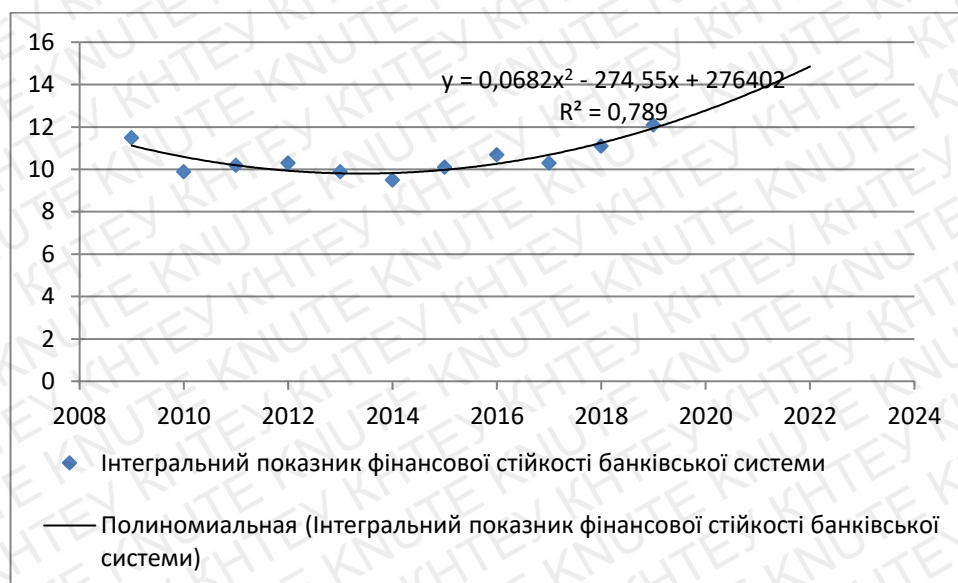


Рис. 3.3 - Трендова модель інтегрального показника фінансової стійкості

банківської системи України*

*Розроблено автором за джерелом: [11]

Із вище сформованого рисунку, варто відзначити позитивну, помірно зростаючу тенденцію інтегрального показника фінансової стійкості банківської системи України.

Варто зазначити, що на сучасному етапі функціонування банківського сектору в Україні проведено цілий ряд заходів, щодо стабілізації фінансової стійкості банківської системи, що сприяли подоланню кризових явищ, побудові цільових механізмів контролю. Однак, подальша ефективність залежить від стабільної модифікації методологічних розробок, посиленню ролі внутрішнього та зовнішнього контролю.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження на тему: «Забезпечення фінансової стабільності банківської системи України», варто зазначити:

1. При вивченні теоретичних аспектів забезпечення фінансової стабільності банківської системи було з'ясовано, що:

- Під фінансовою стабільністю банківської системи варто розуміти складну фінансово-економічну категорію, котра в сучасних умовах становить надзвичайно важливе значення, як з точки зору функціонування національної економіки, так і з точки зору подальшого розвитку банківського сектору нашої держави;

- До основних ознак фінансової стабільності банківської системи варто віднести: кількісні (дотримання нормативних значень діяльності, вимог мінімізації ризиків та ін.), і якісні характеристики функціонування банківської системи (рівень довіри, наявність стратегічних планів чи комплексів заходів щодо врегулювання діяльності та ін.).

2. Проведений аналіз фінансової стійкості банківської системи України дає підстави зазначити:

- До основних передумов формування фінансової стійкості банківської системи варто віднести: зовнішні та внутрішні фактори, динаміка зобов'язань та депозитарного портфелю, динаміка результатів діяльності за кредитними операціями.

Так, до кризи 2014-2015 р.р. з 2012 по 2014 рік відзначається зростаюча динаміка кількості діючих банківських установ із 176 до 180, в період кризи починається різке їх зниження: станом на 2015 рік – 163 і до кінця досліджуваного періоду – 2019 рік – 77 банківських установ.

Співвідношення депозитів та зобов'язань комерційних банків України має належну тенденцію: за обома показниками в розрізі досліджуваного періоду відстежується зростаюча тенденція, при цьому депозитарний

портфель комерційних банків зріс із 1085006 млн.грн. у 2012 р. до 1611280 млн.грн. у 2019 р., а зобовязання комерційних банків зрости із 898793 млн. грн. до 1205114 млн. грн.

Натомість динаміка досліджуваних показників в розрізі результатів діяльності по АТ КБ ПриватБанку свідчить про нестабільну ситуацію: перші три роки досліджуваного періоду переважаючими були зобовязання, наступні три роки відзначилися спадом депозитного портфелю. Дана ситуація є закономірною, зважаючи на націоналізацію даної банківської установи та спаду довіри до неї.

Аналіз базових індикаторів фінансової стійкості банківського сектору засвідчив:

- В частині індикаторів фінансової стійкості банківської системи за показниками капіталу визначено: достатність рівня капіталізації та надійності банків (зростаюча тенденція приросту власного капіталу (з 19,4 до 32,2)), окрім того, значення коефіцієнта співвідношення регулятивного капіталу та зважених за ризиком активів у 2017–2019 роках відповідають їхньому рекомендованому значенню (не менше 10%)

- Динаміка індикаторів ліквідності установ банківської системи і в співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, і ліквідних активів до сукупних доходів перебуває в межах встановленої норм (понад 1) та має хорошу динаміку.

- Динаміка індикаторів фінансової стійкості за результативними показниками прибутковості та рентабельності є позитивно-зростаючою: вдалося подолати критичний рівень та стабілізувати віддачу фінансових ресурсів на протязі 2017-2019 р.р.

3. Характеризуючи основні постулати управління фінансовою стійкістю банківської системи, було з'ясовано, що в основу системи вимог відносно забезпечення стратегічного управління фінансовою стійкістю покладено ряд показників сформованих за рекомендаціями МВФ. В Україні дані показники трансформовано НБУ під вітчизняну банківську систему.

Узагальнюючи усе вище сказане, що на сьогоднішній день забезпечення належної фінансової стабільності банківської системи України були розроблені наступні пропозиції:

1. Системний моніторинг банківського сектору;
2. Оновлення методології комплексного діагностування;
3. Посилення внутрішнього та зовнішнього контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г. М. Финансовая стабильность банка в современных условиях хозяйствования: монография / под науч. ред. д-ра экон. наук, проф. Т. Н. Флигинских, д-ра экон. наук, проф. М. В. Владыка, канд. экон. наук, доц. Ю. В. Всяких. — Белгород : ИД «Белгород», 2012. — С. 49—67.
2. Барановський О. І. Стійкість банківської системи України / О. І. Барановський // Фінанси України. — 2007. — № 9. — С. 75—87.
3. Белінська Я.В., Биховченко В.П. Фінансова стабільність: сутність та напрями забезпечення. Стратегічні пріоритети. 2010. №4(17). — С. 57-67
4. Белых Л. П. Устойчивость коммерческих банков. Как банкам избежать банкротства - Москва : Банки и биржи, 1996. — 192 с.
5. Варцаба В.І. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Науковий вісник Ужгородського університету. 2018. Вип. 1(51). С. 311-316
6. Височанська Н.В., Гринчишин Я.М. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківського сектору України. Молодий вчений. 2018. №9 (61). С. 244-249
7. Гирба О.О. Категоріальна визначеність фінансової стабільності у контексті концептуалізації посткризового розвитку. URL: file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/inek_2013_2_70.pdf
8. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія. Тернопіль : Терно-граф, 2009. — 316 с.
9. Довгань Ж. Економічна сутність фінансової стабільності банківської системи. Наука молода. 2016. № 25 С. 27-39
10. Завадська Д. В. Особливості забезпечення фінансової стійкості банків України. Вісник соціально-економічних досліджень. — 2011. — Вип. 3. — С. 73—79.

11. Зверяков М.І., Коваленко В.В. Формування системи індикаторів фінансової стійкості банківської системи.
URL:file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/Fu_2012_4_2%20(1).pdf (дата звернення:22.06.2019).

12. Іщенко О.О. Система індикаторів фінансової стійкості банку: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії [Електронний ресурс] URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/efek_2015_5_62.pdf

13. Кияк А.Т. Фінансова стабільність банківської системи України на сучасному етапі розвитку національної економіки. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2016. Т.21. Вип. 3. С. 143-148

14. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика: монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 228 с.

15. Козлов, В. Банківська система: стан, особливості та взаємозв'язок із фінансовою безпекою. Юридична газета. - 2005. – №10. - С-25-34

16. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 29.01.2019 р. офіц. Текст. – К.: Паливода А.В., 2019 – 71 с.

17. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку ринкових умовах : монографія. Київ : Вид-во Європейського університету, 2003. — 300 с

18. Кривенко В.В. Механізм та принципи управління фінансовою стійкістю банку [Електронний ресурс] URL: <http://ukr.vipreshebnyk.ru/bank/4424-mekhanizm-ta-printsipi-upravlinnya-finansovoyu-stijkistyuu-banku.html>

19. Лінтур І.В., Кочік Т.В. Оцінка фінансової стійкості банківської системи на основі індикаторів та економічних нормативів НБУ. Економіка та суспільство. 2016. Вип. 7. С.779-785

20. Лисенок О.В. Інтегральна рейтингова модель оцінки фінансового стану банків [Електронний ресурс] URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2286>
21. Легостаєва О.О., Самохіна Т.В. Забезпечення фінансової стійкості банків в сучасних умовах. URL: [file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/25116-43544-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/25116-43544-1-PB%20(1).pdf) (дата звернення: 20.06.2019)
22. Маслова А.Ю., Мусієнко О.М., Федорченко П.В. Фінансова стабільність банку та напрями її забезпечення в сучасних умовах. URL: [file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/91485-192505-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/91485-192505-1-PB%20(1).pdf)
23. Офіційний сайт Національного банку України URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3680&cat_id=36798.
24. Офіційний сайт ПриватБанку України URL: <https://privatbank.ua/>
25. Петрик О.П. Система індикаторів стабільності фінансової системи. Економіка та держава. 2010. № 12. С. 176-179
26. Показники діяльності банків. Офіційний сайт міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/2019-01/>
27. Погореленко Н.П. До питання про понятійний апарат фінансової стабільності банківської системи. Вісник університету банківської справи. 2018. №3(33). С. 66-82
28. Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України 29 грудня 2014 року № 867 //Постанова Правління Національного банку України)
29. Положення про визначення пов'язаних з банком осіб від 12 травня 2015 року № 315 // Постанова Правління Національного банку України;
30. Положення про порядок подання відомостей про структуру власності банку від 21 травня 2015 року № 328 Постанова Правління Національного банку України;
31. Положення про визначення банками України розміру кредитного

ризикау за активними банківськими операціями від 30 червня 2016 року № 351 Постанова Правління Національного банку України

32. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121 ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1999 р. - №29 – Ст. 238

33. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р №679-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 29. – Ст 238.

34. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-ІІІ // Відомості Верховної Ради України

35. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - №50. – Ст. 564

36. Про раду з фінансової стабільності : указ Президента України від 24.03.2015 р.

37. Рудан, В. Я. Ліквідність банківської системи України: сучасний стан і стратегічні орієнтири управління. Економічний аналіз: зб. наук. Праць. Тернопіль: Видавничополіграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 4. С. 170-179

38. Руденко З.М. Фінансова криза в Україні 2014-2015 років: причини та інструменти регулювання. Національний лісотехнічний університет України. 2015. Вип. 25.7 С. 216-221

39. Стечишин Т.Б. Забезпечення стабільності банківської системи в умовах фінансової кризи. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 16. С. 808-816

40. Тимошенко О.П. Стійкість банківської системи України: теоретичний аспект. Науковий вісник БДФА: Збірник наукових праць. Вип. 4 (13). Чернівці, БДФА, 2008. С. 59-65.

41. Хуторна М.Е. Принципи забезпечення фінансової стабільності кредитних установ. Фінансовий простір. 2017. №3(27). С. 55-59

42. Штефан Л.Б. Аналіз деяких індикаторів фінансової безпеки

банківської системи України. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 16. С. 862-870

43. Financial Stability Report Bank of England. – 2009. – December ; Issue № 26 URL: <http://www.bankofengland.co.uk/financialstability/index.htm> (датазвернення: 23.04.2019).

44. FinancialStabilityReports. NationalBankofPolandURL: <http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=/en/systemfinansowy/stabilnosc.html> (дата звернення: 23.04.2019).